

Temanummer om *Naturvidenskab og digtekunst*

Af Michael Cramer Andersen og Svend E. Rugh

Fysik i samspil med andre fag

Efter at det udmærkede tidsskrift GAMMA (drevet gennem knap 40 år af generationer af studerende ved Niels Bohr Institutet) desværre er stoppet, er dette tidsskrift, KVANT, så vidt vi ved, det eneste egentlige fysiktidsskrift i Danmark¹. KVANT bringer artikler om fysik og beslægtede fag, ofte om vidt forskellige emner i et givet nummer. KVANT vil også gerne bringe artikler om fysikken i samspil med andre discipliner (fx biologi, science fiction og kunst). Nogle gange samler vi en række artikler sammen i særnumre eller temanumre – og dette nummer er netop et sådant temanummer, hvor vi har samlet en række artikler, der falder inden for samme overordnede tema.

Temaet for dette nummer – *Naturvidenskab og digtekunst* – ligger emnemæssigt lidt i forlængelse af et tidligere temanummer om *Videnskab og kunst* (KVANT nr. 4, december 2009). En anden inspiration har været temadagene for gymnasielærere, om *Naturen i litteraturen*, som Geologisk Museum har været vært for de seneste år.

Temaartikler i dette nummer

Vi indleder med en artikel af Anne Gry Haugland, der tidligere på året forsvarede sin ph.d.-afhandling med titlen *Naturen i ånden*, hvor hun har analyseret naturfilosofien i Inger Christensens forfatterskab. En væsentlig pointe hos Inger Christensen er, at naturen og kulturen ikke bør adskilles så skarpt. Hun siger “idet mennesket udtrykker sig, er det også verden der udtrykker sig”. Mennesket er selv knyttet til naturen, det er opbygget af natur (molekyler) og omgivet af natur (himmelleger) – alt er natur.

Der er en lang tradition for at formidle naturvidenskabelige erkendelser gennem poesi. Et tidligt og meget berømt eksempel er den romerske digter Lukrets' læredigt *Om verdens natur* fra 1. århundrede f.Kr. Anja Bindselev, der har studeret græsk og latin, giver her en kort introduktion til værket, der med udgangspunkt i antikkens atomteori giver forklaringer på mange af livets store og små problemer.

Tycho Brahe er berømt for sin videnskab, astronomen, men havde også en anden lidenskab idet han skrev digte på latin. Ét af formålene med digtene var, at udbrede hans videnskab. Hans mere private digte var også fyldt med naturvidenskab. Peter Zeeberg har forsket i renæssancens danske latinlitteratur. Han giver en introduktion til Tycho Brahers latinske digtning og har til lejligheden oversat flere af digtene fra latin til dansk.

Vi springer nogle hundrede år, til 1800-tallet, hvor bl.a. H.C. Ørsted og H.C. Andersen virkede. Knud Bjarne Gjesing, som har undervist i nordisk sprog og litteratur ved Syddansk Universitet, giver en række fine eksempler på hvordan naturvidenskab og teknik blev beskrevet i litteraturen – særligt hos Ørsted og Andersen, der begge så frem til en tættere forbindelse mellem kunst, religion og videnskab. Gjesing redigerede i 1978 Ørsteds berømte værk *Ånden i naturen*.

Det er ikke kun forbeholdt forfattere og professionelle digtere at udtrykke deres begejstring for natur og videnskab. Mange fysikere finder glæde ved at skrive vers, sange eller digte om fysikkens verden.

I dette Bohr-år bør nævnes, at de unge gæsteforskere, der besøgte Bohrs *Institut for Teoretisk Fysik* på Blegdamsvej, ved flere lejligheder skrev og opførte underholdende tekster om fysik, ofte til ære for Niels Bohr. I 1932 blev der opført en fysikudgave af Goethes “Faust”, som et festspil. Ved Bohrs runde fødselsdage i 1935 (50 år), 1945 og 1955 udkom tre specialudgaver af “Journal of Jocular Physics” med mange underholdende tekster. Det var i den samme humoristiske ånd, at en flok fysikstuderende i København i 1989 stillede sig op på nogle borde og opførte nogle selvkomponerede sange og sketches. Hermed etablerede de samtidig FysikRevy™, der har udviklet sig til ét af fysikstudiets årlige sociale højdepunkter. Flere medlemmer af KVANT-redaktionen var til stede, ved den nyligt afholdte 25 års jubilæumsrevy, og beskriver nogle af de temaer der behandles i revy-sangene.

Temaet afrundes med et lille episk digt om Universets udvikling fra Big Bang til det undrende menneske og hvad der sker med Jorden når Solen brænder ud.

Andre emner i dette nummer

Udover de nævnte temaartikler fejrer vi fortsat Bohr-året med en artikel af Kristian Hvidtfelt Nielsen om hvordan Bohrs atommodel blev populariseret i årene efter 1913 og hvordan planetmodellen er blevet et ikon for atomer. Symbolet har helt aktuelt fundet vej til én af de fire *Videnskabsmønter*, der blev udsendt i oktober. Erik Høg har tidligere skrevet i KVANT om astrometri udført med bl.a. Hipparcos-satellitten. Han fortæller her om den snørklede tilblivelse af den efterfølgende *Gaia-satellit*, som skal opsendes lige før jul. Vi har en omtale af komet ISONs tætte passage forbi Solen, en planetkalender for 2014, KVANT-nyheder, omtale af aktuelle bøger og et interview med *Alain Aspect*, der modtog Niels Bohr guldmedaljen i oktober.

¹ I Aarhus udgives det meget fine tidsskrift *Aktuel Naturvidenskab*. Men det adskiller sig meget fra KVANT i og med at det dækker alle naturvidenskaberne og de artikler der bringes om fysik er mindre tekniske og rummer fx aldrig meget matematik. KVANT kan derimod godt tillade (ja, vil ofte tilskynde til det) at en artikel antyder hvorledes matematikken i fysiksproget for artiklens emne ser ud – dog uden at artiklen bliver overfyldt af matematiske udregninger.